

ETHISCHE VRAGEN RONDOM WHATSAPP BUURTPREVENTIE



Foto:Liesbeth Dingemans


[PRINT DIT ARTIKEL](#)
[NAAR HOME](#)

13 maart 2019

AUTEURS: MARC STEEN , ARNOUT DE VRIES

Burgers gebruiken nieuwe technologie en sociale media om de veiligheid in hun buurt te vergroten, bijvoorbeeld via WhatsApp-buurtgroepen. Dat roept ethische vragen op, bijvoorbeeld over onze privacy. Deugdethiek kan helpen om WhatsApp-buurtgroepen zo te gebruiken dat zij bijdragen aan een rechtvaardige, veilige en prettige leefomgeving.

Ongeveer 640.000 mensen gebruiken WhatsApp voor [buurtpreventie](#); er zijn meer dan [8600 WhatsApp-buurtgroepen](#) actief. Burgers wisselen informatie uit, zowel met elkaar, als met politie of gemeente. Hierbij is het belangrijk om wens en werkelijkheid te onderscheiden. Aan de ene kant is er de wens om via de sociale media, zoals WhatsApp of [veiligebuurt.nl](#), de veiligheid te vergroten. Aan de andere kant is er relatief weinig bewijs dat de inzet ervan bijdraagt aan de reductie van criminaliteit. Vaak wordt verwezen naar een [onderzoek](#) in Tilburg, uit 2014-2015, waarin het aantal inbraken daalde met 40 procent. Uit meer recente onderzoeken komen overigens wel allerlei andere positieve effecten naar voren, bijvoorbeeld het vergroten van [sociale cohesie](#) en het vergroten van de [beleving van veiligheid](#).

Deugdethiek is handig als kader voor het ontwikkelen en toepassen van nieuwe technologie

Daarnaast roept het gebruik van sociale media allerlei juridische, maatschappelijke en ethische vragen op, bijvoorbeeld over privacy en dataprotectie; de data van WhatsApp gaan via servers van Facebook. Bovendien laat recent [onderzoek](#) zien dat actief burgerschap kan leiden tot onrechtmatigheden en risico's. Daarom is het belangrijk dat burgers, politie en overheden hun onderlinge verwachtingen bijstellen, en nieuwe manieren ontwikkelen om sociale media op goede wijze te gebruiken.

ETHISCHE KADERS

We willen goed omgaan met de ethische vragen rondom het gebruik van sociale media. Er zijn allerlei manieren om dat te doen. Bekende ethische kaders zijn:

- plichtethiek

- gevolgenethiek
- deugdethiek

In plichtethiek zoek je naar universele plichten die voor iedereen en in alle omstandigheden gelden. Bijvoorbeeld de plicht 'spreek de waarheid'. Maar wat nu als je in een specifieke situatie beter niet de hele waarheid kunt vertellen, voor de veiligheid van jezelf of van iemand anders? Je wilt bijvoorbeeld iemand die je onderdak biedt niet verklikken. In gevolgenethiek probeer je positieve gevolgen te maximaliseren en negatieve gevolgen te minimaliseren, voor alle betrokkenen. In de praktijk is het lastig om allerlei soorten voor- en nadelen uit te drukken in termen die je kunt optellen en aftrekken. De sociale werkelijkheid is te complex om in getallen uit te drukken.

DEUGDETHIEK

Waar plichtethiek en gevolgenethiek haperen, kunnen we deugdethiek inzetten. Dat stelt [Shannon Vallor](#), hoogleraar aan Santa Clara University in Silicon Valley, in haar boek [Technology and the Virtues. A Philosophical Guide to a Future Worth Wanting](#). Deugdethiek is handig als kader voor het ontwikkelen en toepassen van nieuwe technologie – precies omdat je nog niet weet welke plichten horen bij zo'n nieuwe technologie, en omdat je nog niet alle voor- en nadelen helder hebt.

De Griekse filosoof
Aristoteles stond aan
de basis van de
deugdethiek

De Griekse filosoof Aristoteles stond aan de basis van de deugdethiek. Hij pleitte voor het creëren van een rechtvaardige samenleving waarin mensen kunnen floreren, door het cultiveren van specifieke deugden. Uiteraard denken wij nu in Nederland anders over rechtvaardigheid dan de mensen in het oude Athene. Dat is het mooie van deugdethiek: iedere samenleving moet een set deugden kiezen die past bij die tijd en die plaats. De constante is het proces van *cultiveren* van die deugden: het op één lijn brengen van gevoelens, gedachten en handelingen, in de richting van 'het goede leven'. Je *voelt* dat iets onrechtvaardig is, je *denkt* over manieren om dit recht te zetten, en je komt tot actie. Deugdethiek is bij uitstek geschikt voor professionals. Het 'waakzaam en dienstbaar' van de Nationale Politie bijvoorbeeld, verwijst naar de deugden van waakzaamheid en dienstbaarheid.

Hieronder bespreken we 3 deugden (uit *Technology and the Virtues*) die relevant zijn voor burgers die met nieuwe technologie de veiligheid in hun buurt willen organiseren: zelfbeheersing, rechtvaardigheid en burgerschap. We zullen vooral ingaan op de rol van burgers; maar veel van ons betoog geldt ook voor politie en overheden.

ZELFBEHEERSING

Veel apps zijn ontworpen met het doel om de aandacht van mensen te pakken en vast te houden. Dat is immers vaak het verdienmodel achter zo'n app. [Tristan Harris](#), voormalig ontwerper en ethicus bij Google en oprichter van het [Center for Humane Technology](#), waarschuwt ons voor het vermogen van apps om onze aandacht te kapen. Notificaties en bliepjes trekken continu onze aandacht naar het scherm.

We kunnen het
verdienmodel en het
ontwerp van
WhatsApp niet
veranderen

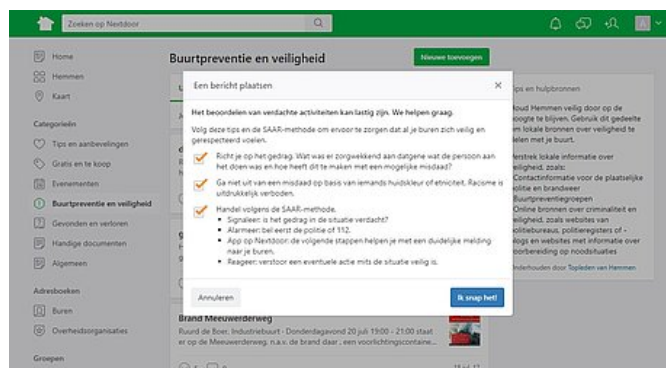
We kunnen het verdienmodel en het ontwerp van WhatsApp niet veranderen. Wel kunnen we [aanbevelingen en spelregels](#) ontwikkelen om verstandig gebruik te maken van WhatsApp. Zoals de SAAR-methode (Signaleren; Alarmeren (112); Appen (buurtbewoners waarschuwen); en Reageren). Het inrichten van een hiërarchie in WhatsApp-groepen; iedere buurtgroep heeft een beheerder en die beheerders zitten in een aparte coördinatiegroep samen met wijkagenten en

wijkregisseurs. Of afspraken over welke onderwerpen wel kunnen (bijvoorbeeld vuilniszakken op straat of een inbraak) en welke niet (bijvoorbeeld weggelopen huisdieren of oppas gezocht). Zulke afspraken kunnen helpen bij het cultiveren van zelfbeheersing: doordacht handelen in plaats van impulsief handelen, om *information overload*, *fake news* en roddelen tegen te gaan.

RECHTVAARDIGHEID

Informatie delen gaat heel makkelijk en heel snel op WhatsApp. Dat kan er ook toe leiden dat mensen stigmatiserende of discriminerende berichten rondsturen. Gelukkig is het ook mogelijk om via het ontwerp van een app mensen te bewegen tot meer rechtvaardig gedrag. Laten we kijken naar een voorbeeld van [Nextdoor](#) – een app die net als WhatsApp wordt ingezet voor buurtpreventie.

Medewerkers van Nextdoor zagen steeds vaker [racistische berichten](#) langskomen, over [‘verdachte’ personen](#), waarbij alleen naar de huidskleur van zo’n persoon werd verwezen, niet naar een verdachte of criminele handeling. Voordat gebruikers een melding kunnen rondsturen, krijgen zij een pop-up. Daarin worden zij gemaand naar het gedrag van mensen te kijken en zich af te vragen waarom ze dat in verband brengen met een mogelijke misdaad. Iemands huidskleur of etniciteit mag geen rol spelen in de overwegingen om te melden, want dat is racisme. Zo helpt de pop-up mensen om rechtvaardigheid te cultiveren, en minder hun impulsen te volgen.



Bron: Nextdoor

BURGERSCHAP

WhatsApp kan ook helpen om burgerschap te cultiveren. Shannon Vallor beschreef deze deugd in haar boek (pagina 141) als “een oprechte houding om goed samen te leven met medeburgers ... om gezamenlijk en verstandig te overleggen met elkaar ... en samen te werken aan gedeelde doelen.”

[Dialogen tussen mensen met verschillende achtergronden en meningen worden steeds lastiger](#)

Sherry Turkle, professor aan het Massachusetts Institute of Technology, heeft ruim 30 jaar onderzoek gedaan naar het gebruik van computers, internet en smartphones. Haar laatste boek, [Reclaiming Conversation](#), gaat over allerlei negatieve maatschappelijke effecten van sociale media: we hebben de neiging om altijd online te zijn en kunnen niet meer alleen zijn; onze vermogens om gesprekken te voeren zijn afgenomen en we vermijden ‘ongemakkelijke’ gesprekken; en dialogen tussen mensen met verschillende achtergronden en meningen worden steeds lastiger. De oplossing is volgens haar: meer tijd en energie investeren in betere gesprekken. En als we WhatsApp op de juiste manier inzetten, dan kan dat daarbij helpen. Als we WhatsApp gebruiken voor het cultiveren van empathie bijvoorbeeld. We kunnen WhatsApp gebruiken om anderen te leren kennen, vooral mensen met wie we op het eerste

gezicht niet veel gemeenschappelijk lijken te hebben – om andere perspectieven te leren kennen, ‘de andere kant van het verhaal’. Politiemensen en andere professionals kunnen een voorbeeldfunctie vervullen in dergelijk gebruik van WhatsApp, bijvoorbeeld via de beheerdersgroepen en in het contact op straat.

CONCLUSIE

We kunnen sociale media, zoals WhatsApp, gebruiken voor buurtpreventie. Dat kan leiden tot meer veiligheid, maar ook tot information overload, fake news, roddels, stigmatisering en discriminatie. Om de positieve effecten van sociale media te vergroten kunnen burgers, politieagenten en anderen deugden cultiveren zoals zelfbeheersing, rechtvaardigheid en burgerschap. Concreet hebben we het dan over richtlijnen voor gebruik, een goed procesontwerp, en voorbeeldgedrag van professionals. <<

Deugden

Shannon Vallor beschrijft 11 ‘technomerele’ deugden: deugden die we nodig hebben om goed om te gaan met nieuwe technologie: eerlijkheid, zelfbeheersing, bescheidenheid, rechtvaardigheid, moed, empathie, zorg, burgerschap, flexibiliteit, perspectief en grootmoedigheid.

Marc Steen en Arnout de Vries zijn werkzaam bij TNO.

Marc Steen is bereikbaar voor vragen en discussies via e-mail: marc.steen@tno.nl.